

18. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10 лют. 2010 р. // Офіційний вісник України. — 2010. — № 12. — Ст. 565.

19. Снігач А. Верховна Рада України: сенс фракційної реструктуризації // Віче. — 2000. — № 3. — С. 57.

20. Крылова Н. С. Британский парламентаризм // Очерки парламентского права (зарубежный опыт) / [под ред. Б. Н. То-

порнина] ; Ин-т государства и права РАН. — М., 1993. — С. 3–51.

21. Мамаев В. А. Регламент Конгресса США / В. А. Мамаев. — М. : АН СССР, 1962. — 173 с.

22. Ширяев Е. Н. Культура речи: теория, методика, практика // Изв. РАН. [Сер. лит. и яз]. — М., 1992. — Т. 51, № 2. — С. 36–46.

УДК 347.426.6

Т. Ківалова,

доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУБСИДАРНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ

Зобов'язання відшкодування шкоди займають у системі зобов'язань особливе місце, слугуючи універсальним інструментом захисту прав учасників цивільних відносин, яким була завдана шкода. Для того щоб встановити механізм їх застосування, розглянемо можливості їх використання стосовно відносин власності з метою встановлення місця і значення відшкодування шкоди, завданої власнику, у загальній системі захисту права власності засобами цивільного законодавства.

Обрання такого предмета дослідження зумовлене важливістю забезпечення захисту відносин власності, завдяки чому цей аспект застосування норм інституту відшкодування шкоди вже неодноразово привертав увагу дослідників [1–4]. Але значна кількість питань усе ще залишається недослідженою, що особливо помітно у контексті оновлення вітчизняного цивільного законодавства.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що питання наукового аналізу правового регулювання відшко-

дування шкоди є актуальними з теоретичної та практичної точок зору, що зумовлює доцільність розгляду відповідної проблеми.

Пристаюючи до розгляду питань, що відносяться до окресленої вище проблематики, виходимо з того, що поняттям цивільно-правового захисту права власності охоплюється уся сукупність передбачених цивільним законодавством засобів, які застосовуються у зв'язку зі вчиненими проти цих прав порушеннями і спрямовані на відновлення чи захист майнових інтересів їхніх власників [5, 240; 6], хоча найчастіше йдеться про так звані речові позови і детально аналізуються, як правило, саме вони [7, 652–728; 8, 49–96; 9; 10; 11, 67–75; 12, 364–375]. Іноді питання ставиться ширше, і тоді йдеться про «відповідальність за порушення права власності» [13, 160] або про «охорону права власності» [14, 172–203].

Разом із тим у межах згаданої сукупності розрізняють кілька груп способів захисту права власності. Однак єдності позиції науковців щодо підстав

та детальності класифікації зазначених засобів захисту не існує. Так, деякі автори виділяють лише два види способів захисту права власності: речово-правові та зобов'язально-правові [15, 527]. Інші називають: речово-правові, зобов'язально-правові та інші способи захисту [16, 171–173]. Окремі правознавці виділяють ще більшу кількість видів засобів захисту права власності: 1) основні речово-правові; 2) допоміжні речово-правові; 3) спеціальні; 4) зобов'язально-правові [17, .3]. Деякі науковці, не проводячи спеціально класифікацію способів захисту права власності, разом із тим констатують закріплення у ЦК України окремого способу захисту права власності — превентивного (частина 2 ст.386 ЦК) [18, 130].

Звичайно, кожна з наведених вище класифікацій становить інтерес, відображаючи доктринальне бачення особливостей захисту права власності. Проте, відсутність єдиного підходу і уніфікованих критеріїв не дозволяє скласти загальне уявлення про систему захисту у цій галузі, що є небажаним з точки зору практики, де від чіткого визначення особливостей та типології тих чи інших відносин залежить точне визначення норм, які підлягають застосуванню, встановлення можливості субсидіарного застосування норм, можливість аналогії закону тощо.

Із врахуванням зробленого зауваження спробуємо, передусім, визначити доцільність і можливість поділу способів захисту права власності на види за певними критеріями.

На нашу думку, з погляду потреб практики первісним поділом способів захисту права власності має бути розрізнення спеціальних (специфічних) та загальних універсальних (супутніх, субсидіарних) способів захисту.

До перших належать способи захисту права власності, головною метою яких є охорона відносин власності, забезпечення існування, збереження права власності як такого. Їм у книзі третій ЦК України «Право власності та інші речові права» присвячена спеціальна глава 29 «Захист права власності».

У свою чергу, аналіз концепції та положень ЦК України у галузі забезпечення захисту права власності дає підстави для висновку, що визначальними з точки зору законодавців визнаються речово-правові засоби захисту права власності, яким у книзі третій ЦК України «Право власності та інші речові права», головним чином, присвячена спеціальна глава 29 «Захист права власності» (їм присвячені повністю ст. ст. 387–392 і частково ст. 386 ЦК України, тобто практично 7 статей з дев'яти).

Разом із тим у цій главі не тільки перераховуються традиційні речові позови — про повернення майна з чужого незаконного володіння, про усунення перешкод у здійсненні права власності, але й згадується про існування інших способів захисту права власності, що дає підстави для їх виокремлення.

Отже із врахуванням концепції Цивільного кодексу в цій галузі результатом поділу спеціальних (специфічних) цивільно-правових способів захисту права власності має бути розрізнення: 1) речово-правових спеціальних способів захисту права власності (позов про заборону дій, що порушують право власності — ч. 2 ст. 386; відшкідувальний позов — ст. ст. 387–390, позов про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження своїм майном — ст. 391, позов про визнання права власності — ст. 392) та 2) інших спеціальних способів захисту права власності (визнання незаконним правового акта, що порушує право власності — ст. 393; відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності — ст. 394).

Характерними вимогами до позовів, що подаються при реалізації зазначених спеціальних способів захисту, є доведення позивачем існування у нього права власності на певне майно і факту вчинення іншими (не уповноваженими ним) особами дій, які порушують право власності у цілому або окремі правоможності власника.

Варто відзначити існування специфічного цивільно-правового способу

захисту права власності, що передбачений не нормами глави 29 ЦК України «Захист права власності», а згадується у главі 82 ЦК «Відшкодування шкоди». Це норма ст. 1170 ЦК України, згідно з якою у разі прийняття закону, що припиняє право власності на певне майно, шкода, завдана власникові такого майна, відшкодовується державою у повному обсязі.

Умовами подання позову в цьому випадку є: 1) існування у позивача права власності на певне майно, стосовно якого було прийнято закон, що припиняє право власності; 2) прийняття закону, що припиняє право власності; 3) завдання власникові такого майна шкоди внаслідок прийняття закону, що припиняє право власності.

Позивачем виступає власник, чії права порушені прийняттям закону, що припиняє право власності, а відповідачем є держава.

Змістом позову є вимога власника про відшкодування у повному обсязі шкоди, завданої йому прийняттям закону про припинення права власності на певне майно.

До загальних способів захисту, на нашу думку, мають бути віднесені універсальні правові способи захисту цивільних прав, а також передбачені цивільним законодавством засоби, які спрямовані на захист інших суб'єктивних цивільних прав, але, разом із тим, забезпечують і захист прав власника.

У свою чергу, вони можуть бути поділені на загальні, договірні та недоговірні.

До загальних способів захисту права власності належать визнання правочину недійсним, зміна або припинення правовідношення, визнання незаконним рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб (ч. 2 ст. 16 ЦК України), відшкодування майнової шкоди (ст. 22 ЦК України), відшкодування моральної шкоди (ст. 23 ЦК України).

Поміж договірних способів захисту права власності слід назвати позови,

що виникають внаслідок неналежного виконання або невиконання договорів (про передачу речей, придбаних шляхом купівлі-продажу, виготовлення речей на замовлення, якщо право власності виникло раніше передачі речі; про повернення речей, наданих у користування за договором; про відшкодування шкоди, завданої власникові невиконанням або неналежним виконанням умов договору).

Недоговірними способами захисту права власності є позови, які ґрунтуються на недоговірних зобов'язаннях (внаслідок подання речі на конкурс — ст. 1157 ЦК України; внаслідок непередання отриманого під час вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення — ст. 1159 ЦК України; внаслідок створення загрози майну — глава 81 ЦК України; внаслідок виникнення шкоди при рятуванні здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи — глава 80 ЦК України; внаслідок завдання шкоди майну — глава 82 ЦК України; про повернення безпідставно набутого, збереженого майна — глава 83 ЦК України тощо).

Детальний розгляд згаданих вище способів захисту права власності не є нашим завданням. Запропонована вище класифікація мала метою, насамперед, звернути увагу на особливе значення зобов'язань відшкодування шкоди серед інших як речових, так і неречових, як договірних, так і недоговірних засобів захисту права власності.

Це значення полягає в тому, що відшкодування шкоди відповідно до глави 82 ЦК України є не лише одним з універсальних способів захисту права власності, але й виступає як потужний субсидіарний засіб.

Зокрема, застосування такого спеціального способу захисту права власності, як визнання незаконним правового акта, що порушує право власності, відповідно до ч. 2 ст. 393 ЦК України може супроводжуватися відновленням того становища, яке існувало до видання цього акта. У разі неможливості відновлення попереднього становища власник має право на відшкодування майнової та

моральної шкоди. Проте, на яких саме засадах та умовах має проводитися таке відшкодування зазначена норма не вказує. Так само не визначає засад, умов і обсягу відшкодування шкоди, завданої власнику, ст. 394 ЦК України, яка обмежується вказівкою на те, що власник земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель має право на компенсацію у зв'язку із зниженням цінності цих об'єктів у результаті діяльності, що призвела до зниження рівня екологічної, шумової захищеності території, погіршення природних властивостей землі [19, 189–193]

Звернення до ст. 22 та 23 ЦК України, які містять норми щодо відшкодування збитків та інших способів відшкодування майнової шкоди, а також відшкодування моральної шкоди, не дозволяє досягти бажаного ефекту, оскільки згадані норми містять лише загальні положення щодо такого відшкодування.

Зазначене стосується також випадків відшкодування збитків, завданих порушенням права власності, не пов'язаним з позбавленням власника володіння майном. Хоча у літературі була висловлена точка зору, що такі збитки можуть бути стягнені при задоволенні негативного позову [20, 261], проте, як свідчить практика, досягти цього не завжди вдається.

У зв'язку з цим доцільним є звернення до норм глави 82 ЦК України, які регулюють недоговорні відносини, що виникають внаслідок завдання шкоди.

Слід зазначити, що положення глави 82 ЦК України мають ніби подвійну природу, будучи за своєю сутністю і призначенням нормами і прямого (безпосереднього) застосування, і субсидіарного застосування. Під «прямим застосуванням» ми маємо на увазі застосування спеціально встановлених норм законодавства до тих чи інших відносин у випадках безпосередньо передбачених законом. Субсидіарне застосування норм охоплює ситуацію, коли правозастосовий орган використовує конкретні приписи суміжного правового інституту або суміжної (спорідненої) галузі права [21, 111–112]. При цьому

норми іншої галузі використовуються, як правило, лише у тих випадках, коли з метою економного розташування нормативного матеріалу законодавець уникає дублювання тотожних або аналогічних норм у різних галузях права [22, 17]. Зобов'язання відшкодування шкоди є винятком із загального правила, оскільки застосовуються в усіх випадках завдання шкоди, незалежно від галузевої приналежності відносин, учасникам яких було завдано шкоди. Але умовою їх застосування є відсутність спеціальних галузевих норм, які регулюють відповідальність на галузевому рівні. Динаміка застосування норм цивільного права про відповідальність за завдання шкоди в інших відносинах наочно помітна на галузі колгоспного законодавства, яке існувало свого часу [23, 14; 21, 132].

Отже, з одного боку, норми глави 82 ЦК застосовуються до цивільних відносин, які виникають за наявності обставин, передбачених нормами цієї глави (у конкретних випадках завдання шкоди протиправними, а іноді й правомірними діями).

З іншого, — норми глави 82 ЦК можуть застосовуватися субсидіарно до цивільних відносин, які виникають з підстав, не передбачених безпосередньо у зазначеній главі.

Причому у деяких випадках субсидіарне застосування норм цієї глави має місце в силу прямої вказівки закону (наприклад, ст. 1165 ЦК України передбачає, що «шкода, завдана внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи, відшкодовується відповідно до цього Кодексу», тобто до норм ЦК про відшкодування шкоди — глава 82 ЦК України), а в інших — таке субсидіарне застосування ґрунтується на врахуванні сутності відповідних відносин та недостатньому їх правовому урегулюванні [24, 271].

Що стосується спеціальних способів захисту права власності, то до них норми глави 82 ЦК України застосовуються саме з останніх мотивів — із врахуванням сутності порушення відносин власності та недостатньому їх правовому

урегулюванні у книзі третій Цивільного кодексу з метою уникнути дублювання норм про відшкодування шкоди.

Таким чином, як зазначалося, права власника можуть захищатися шляхом подання позову про відшкодування шкоди, завданої знищенням, псуванням або знищенням майна [25, 542–543]. Такий спосіб захисту із застосуванням положень глави 82 ЦК України, яка називається «Відшкодування шкоди», має субсидіарний характер, оскільки його можна використати у тих випадках, коли застосування інших правових засобів (спеціальних речових, договірних тощо) неможливе внаслідок того, що відсутня спеціальна норма законодавства, річ знищена й уже не існує, договір між учасниками спору відсутній тощо.

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду визначені ст. 1166 ЦК України, яка передбачає, що майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

Шкода, завдана власнику пошкодженням або псуванням речі, має відшкодовуватися на засадах, встановлених нормами глави 82 ЦК України: 1) шкода, завдана майну, має бути відшкодована у повному обсязі особою, яка цю шкоду заподіяла, або особою, вказаною у законі; 2) сам факт завдання шкоди особі або майну незалежно від того, у сфері яких відносин її було заподіяно, визнається протиправним, якщо особа, котра завдала шкоду, не доведе, що діяла вона правомірно; 3) склад цивільного правопорушення, який слугує підставою деліктного зобов'язання, закріплений у ст. 1166 ЦК України. Він включає такі умови, як шкода, протиправна поведінка, причинний зв'язок між протиправною поведінкою і завданням шкоди майну, вина заподіювача шкоди [26, 621].

Отже, умовами подання позову в цьому випадку є: 1) наявність у позивача права власності на річ; 2) факт знищення, пошкодження або псування речі

(завдання шкоди майну); 3) відсутність між власником і особою, яка знищила або пошкодила майно, договору про те, що річ надається в розпорядження останнього на його розсуд. Позивачем виступає власник, чії права порушені знищенням, пошкодженням або псуванням речі. Відповідачем є особа, внаслідок поведінки якої відбулося знищення, пошкодження або псування речі, або особа, вказана у законі (батьки, опікуни, навчальні заклади тощо, держава, Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування). Змістом позову є вимога власника про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої знищенням, пошкодженням або псуванням речі.

Способи відшкодування шкоди, завданої знищенням, пошкодженням або псуванням речі, визначені ст. 1192 ЦК України. Відповідно до зазначеної норми суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полатити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. При цьому розмір збитків, що підлягають відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі [27].

Підбиваючи підсумки викладеному вище, можна зробити висновок, що норми глави 82 ЦК України, присвячені регулюванню відносин відшкодування майнової шкоди, за своєю сутністю належать до універсальних способів захисту права власності (за винятком ст. 1170 ЦК), які застосовуються у разі знищення, пошкодження або псування речі. Крім того, норми зазначеної глави застосовуються субсидіарно у випадках використання спеціальних способів захисту, передбачених нормами глави 29 ЦК України. При цьому компенсація шкоди власнику відбувається на загальних засадах зобов'язань відшкодування шкоди. Слід зазначити, що на аналогічних засадах норми глави 82

ЦК України можуть використовуватися і для захисту прав інтелектуальної власності [28, 301–305; 29, 72–73; 30; 31; 32, 311–333] (хоча часом йдеться про більш широке поняття її «охорони» [33], яке охоплюється поняттям правового захисту, але за межами якого опиняються засоби власне цивільно-правового захисту [34]), категорія якого має генетичні зв'язки з правом власності [35].

Ключові слова: відшкодування шкоди, власність, захист права власності, договірні способи захисту, недоговірні способи захисту, універсальний спосіб, субсидіарний засіб, майновий інтерес, позов, майнова шкода.

Стаття присвячена дослідженню механізму застосування зобов'язань відшкодування шкоди. Розглянуто можливості їх використання стосовно відносин власності з метою встановлення місця і значення відшкодування шкоди, завданої власнику, у загальній системі захисту права власності засобами цивільного законодавства. Визначено договірні та недоговірні способи захисту права власності. Зазначено, що відшкодування шкоди є не лише одним з універсальних способів захисту права власності, але й виступає як потужний субсидіарний засіб.

Стаття посвячена исследованию механизма применения обязательств по возмещению вреда. Рассмотрены возможности их использования относительно отношений собственности с целью установления места и значения возмещения вреда, нанесенного собственнику, в общей системе защиты права собственности средствами гражданского законодательства. Определены договорные и недоговорные способы защиты права собственности. Отмечено, что возмещение вреда является не только одним из универсальных способов защиты права собственности, но и выступает как мощное субсидиарное средство.

The article investigates the mechanism of obligations application of damages compensation. The possibilities of their use regarding the property relations to define the place and meaning of damage compensation caused to owner, in general system of property rights protection by means of civil legislation are examined. The contractual and non-contractual methods of property rights protection are defined. It is noted that damages compensation is not only one of universal methods of property rights protection, but also a powerful subsidiary means.

Література

1. Донцов С. Е. Гражданско-правовые внедоговорные способы защиты социалистической собственности / С. Е. Донцов. — М. : Юрид. лит., 1980. — 144 с.
2. Болокан І. Засоби захисту права власності підприємців у недоговірних зобов'язаннях // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 12. — С. 151–154.
3. Болокан І. В. Зобов'язально-правові та спеціальні засоби захисту права власності в підприємницькій діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 — «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / І. В. Болокан. — К., 2008. — 20 с.
4. Автаева Н. Е. Гражданско-правовая защита социалистической собственности / Н. Е. Автаева, Н. П. Волошин. — М. : Юрид. лит., 1974.
5. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / [Є. О. Харитонова, Ю. Л. Бошицький, Р. О. Стефанчук та ін.]; за заг. ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової, Н. Ю. Голубевої. — К. : Правова єдність, 2008. — 740 с.
6. Дзера І. О. До питання про поняття та класифікацію цивільно-правових засобів захисту права власності // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. Правознавство. — Чернівці, 1999. — Вип. 70. — С. 36–40.
7. Право собственности: Актуальные проблемы / отв. ред.: В. Н. Литовкин, Е. А. Суханов, В. В. Чубаров. — М. : Статут, 2008.

8. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні / І. О. Дзера. — К. : Юрінком Інтер, 2001. — 256 с.
9. Дзера І. О. Виндикаційний позов у цивільному праві // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. Правознавство. — Чернівці, 2000. — Вип. 82. — С. 31–37.
10. Моргунов С. В. Виндикація в гражданском праве. Теория. Проблемы. Практика / С. В. Моргунов. — М. : Статут, 2006. — 301 с.
11. Егоров Н. Д. Гражданско-правовое регулирование экономических отношений : учеб. пособие / Н. Д. Егоров. — Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1986.
12. Маттеи У. Основные положения права собственности / У. Маттеи, Е. А. Суханов. — М. : Юристъ, 1999.
13. Право власності в Україні / за ред. Я. М. Шевченко. — К. : Бліц-Інформ, 1996.
14. Право собственности в СССР / под ред. Ю. К. Толстого, В. Ф. Яковлева. — М. : Юрид. лит., 1989. — 288 с.
15. Цивільне право України : підручник. У 2 кн. Кн. 1 / [О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — 720 с.
16. Васильченко В. В. Коментар та статтейні матеріали до законодавства України про власність / В. В. Васильченко, О. О. Михайленко. — Х. : Одіссей, 2007. — 800 с.
17. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 — «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / І. О. Дзера. — К., 2001. — 21 с.
18. Жилінкова І. Превентивний спосіб захисту права власності // Вісник Академії правових наук України. — 2005. — № 3. — С. 130–136.
19. Васильченко В. В. Коментар та статтейні матеріали до законодавства України про власність та інші речові права / В. В. Васильченко, О. О. Михайленко. — Х. : Одіссей, 2007. — 800 с.
20. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні : монографія / О. В. Дзера — К. : Вентурі, 1996. — 272 с.
21. Боннер А. Т. Применение нормативных актов в гражданском процессе / А. Т. Боннер. — М. : Юрид. лит., 1980. — 160 с.
22. Бару М. О. О субсидиарном применении норм гражданского права к трудовым правоотношениям // Советская юстиция. — 1963. — № 14. — С. 17.
23. Петров В. Колхозное законодательство в судебной практике // Советская юстиция. — 1972. — № 13. — С. 14.
24. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти) : монографія / Т. С. Ківалова. — О. : Юрид. л-ра, 2008. — 360 с.
25. Право власності в Україні : навч. посіб. / [О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, О. А. Підпригора та ін.] ; за заг. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К. : Юрінком Інтер, 2000. — 816 с.
26. Відшкодування шкоди, завданої правам власника // Цивільне право України : підручник : в 2 т. / [Є. О. Харитонов, О. В. Дзера, В. В. Дудченко та ін.] ; за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. — Х. : Одіссей, 2008. — Т. 1. — С. 621–622.
27. Ківалова Т. С. Відшкодування шкоди у системі способів захисту прав власника // Вісник прокуратури. — 2008. — № 4. — С. 97–103.
28. Право інтелектуальної власності. Академічний курс : підручник / [О. П. Орлюк, І. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.] ; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К. : Ін Юре, 2007.
29. Бошицький Ю. Л. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / Ю. Л. Бошицький. — К. : Логос, 2007.
30. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності : авторсько-правовий аспект / Р. Б. Шишка. — Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. — 368 с.
31. Ківалова Т. С. Відшкодування шкоди, завданої порушенням права інтелектуальної власності // Проблеми права інтелектуальної власності : «круглий стіл», 14 берез. 2008 р. : тези доп. — О., 2008. — С. 10–13.
32. Мельник О. М. Проблема охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні / О. М. Мельник. — Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002.
33. Чечі Дьордь. Охорона інтелектуальної власності в угорському праві : монографія / Дьордь, Чечі ; за заг. ред. і в пер. Ю. Л. Бошицького. — К. : Логос, 2006. — 184 с.

34. Антонюк О. І. Деякі загальнотеоретичні питання визначення поняття правового захисту у цивільному праві // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. / Донець. ін-т внутр. справ. — Донецьк, 2002. — № 2. — С. 309–319.

35. Харитоновна О. І. Право власності і право інтелектуальної власності: проблема співвідношення // Проблеми права інтелектуальної власності : «круглий стіл», 14 берез. 2008 р. : тези доп. — О., 2008. — С. 5–6.

УДК 347.956

Р. Мінченко,

доктор юридичних наук, завідувач кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Прийняття 7 липня 2010 року Закону України «Про судоустрій і статус судів в Україні» (далі — Закон) суттєво вплинуло на регулювання апеляційного провадження в цивільному судочинстві України. Проте суть апеляційного провадження залишилась незмінною.

Згідно зі ст. 14 Закону учасники судового процесу та інші особи в випадках і порядку, встановлених процесуальним законом, мають право на апеляційне і касаційне оскарження судового рішення, а також на перегляд справи Верховним Судом України.

Право на апеляційне оскарження є однією з гарантій права на судовий захист, що полягає в наданні можливості особам, які незадоволені рішенням суду, оскаржити його в суд вищої інстанції. Відповідно до положень ст. 26 Закону, в системі судів загальної юрисдикції діють апеляційні суди як суди апеляційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ, справ про адміністративні правопорушення. Апеляційною інстанцією з розгляду цивільних справ є апеляційні суди областей, апеляційні суди міст Києва та Севастополя, Апеляційний суд

Автономної Республіки Крим, у межах територіальної юрисдикції яких знаходиться місцевий суд, що ухвалив рішення, що оскаржується.

Відповідно до ст. 27 Закону апеляційний суд розглядає справи відповідної судової юрисдикції в апеляційному порядку відповідно до Закону, у випадках, передбачених процесуальним законом, розглядає справи відповідної судової юрисдикції як суд першої інстанції, аналізує, вивчає та узагальнює судову практику, надає місцевим судам методичну допомогу щодо застосування законодавства і здійснює інші повноваження, визначені законом.

Право апеляційного оскарження відповідно до ст. 292 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК) належить сторонам та іншим особам, які брали участь у справі, а також особам, які не брали участі у справі, у випадку, коли суд вирішив питання про їх права та обов'язки. Всі ці особи мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду повністю або частково.

Зазначені особи в обов'язковому порядку повинні обґрунтувати своє право на апеляційне оскарження посиланням